

CAPITULATIE OF DIENSTBEVEL: 5 OF 6 MEI 1945?

Wageningen en de laatste oorlogsdagen

*Dit artikel is samengesteld door leden van het documentatieteam van de
Historische Vereniging Oud-Wageningen*

De berichtgeving over de gebeurtenissen in Wageningen op 5 en 6 mei 1945 is tot 1975 tamelijk eensluidend geweest. De gangbare versie is dat Blaskowitz, de bevelhebber van het 25^e Duitse leger in West-Nederland, op 5 mei 1945 in hotel De Wereld in Wageningen capituleerde maar dat hij het capitulatie document toen niet ondertekende. Zijn handtekening zette hij op 6 mei in de naast De Wereld gelegen aula van de toenmalige Landbouwhogeschool (LH). Sinds 1975 wordt er wel getwijfeld of die ondertekening in de aula heeft plaatsgevonden.

Een ander probleem vormt de status van de handelingen die op 5 en 6 mei 1945 plaatsvonden. Is er sprake geweest van capitulatie - waarvan de wettigheid in twijfel is getrokken - of van overgave? Maar er zijn meer vragen. Wat is de betekenis van de aan Blaskowitz op 5 mei gegeven bedenktijd en wanneer werd het capitulatie document getekend?

De auteurs hebben, op grond van reeds gepubliceerd materiaal, geprobeerd een lijn vast te stellen in het verloop en de betekenis van de gebeurtenissen in Wageningen in het begin van mei 1945.

Hotel de Wereld 5 mei 1945, 16.00 uur.

Twee problemen: voedselvoorziening en capitulatie

Vanaf 20 april 1945 waren de Duitse en geallieerde troepen in Nederland van elkaar gescheiden door de 'Pantherstellung' (Gelderse-Valleilinie), die het tracé volgde van de Grebbelinie. De Duitse troepen beheersten alleen nog West-Nederland, de geallieerden hadden het grootste deel van Nederland al bevrijd. Langs die linie heerste sindsdien niet formeel maar wel in feite een wapenstilstand. Nu moesten twee urgente problemen worden opgelost. Het eerste was de voedselvoorziening van West-Nederland. De geallieerden wilden leniging brengen in het nijpende voedselgebrek in dat gebied. Het tweede was de wens van de geallieerden om de oorlog zo snel mogelijk te beëindigen, zonder een bloedige en allesvernielende eindstrijd. In beide gevallen was de medewerking van de Duitse tegenstander nodig.

Het vraagstuk van overeenstemming over en uitvoering van een plan tot voedseltransport door geallieerde troepen naar West-Nederland werd vrij snel opgelost. Op 28 en 30 april vonden in Achterberg besprekingen plaats tussen geallieerde en Duitse burgerlijke en militaire autoriteiten. Een van de afspraken was dat verder overleg over de voedseltransporten zou plaatsvinden in Wageningen.

Waarom werd voor Wageningen gekozen? Daarvoor worden enkele argumenten genoemd, o.a. (a) de plaats lag aan een belangrijke doorgaande weg naar West-Nederland, waarover voedseltransporten konden plaatsvinden, (b) de geallieerde en Duitse stellingen lagen hier vlak bij elkaar zodat snel contact tussen de beide partijen mogelijk was en (c) de stad werd niet bewoond

door 'lastige' burgers, want die waren sinds 1 oktober geëvacueerd.

Op 1 mei werd een neutrale zone in de Nude ingericht en op 2 mei ondertekenden de beide partijen in de aula van de Landbouwhogeschool de overeenkomst, die betrekking had op de uitvoering van de voedseltransporten naar het westen. Op 2 mei begonnen die voedseltransporten. Daarmee was de staat van oorlog nog niet beëindigd, want de Duitsers hadden nog niet gecapituleerd.

Dat was het tweede probleem waarmee de geallieerden te maken hadden. In de periode 28 april t/m 4 mei 1945 is tijdens diverse ontmoetingen tussen Duitse en geallieerde militairen en het Nederlandse verzet er bij de Duitsers op aangedrongen, te capituleren. Het Duitse burgerlijk bestuur in Nederland (de Rijkscommissaris Seyss-Inquart en de Höhere SS- und Polizeiführer Rauter) had hierover geen zeggenschap, want capitulatie is een militaire aangelegenheid. De commandant van het West-Nederland bezet houdende 25^e Duitse Leger, kolonel-generaal Johannes Blaskowitz, hield de capitulatie zo lang mogelijk tegen, omdat hij niets voelde voor een capitulatie waarbij ook de Sovjet-Unie was betrokken en hij en zijn leger kans liepen op Russische krijgsgevangenschap.

Het einde van de oorlog in West-Europa: Lüneburger Heide 4 mei 1945

Toen gebeurde wat in de lucht hing na de capitulatie van Berlijn en van de Duitse troepen in Noord-Italië op 2 mei 1945. Op 4 mei ondertekende een Duitse militaire delegatie een verdrag met de geallieerde bevelhebber Montgomery op de Lüneburger Heide in Noord-West-Duitsland. Enkele onderdelen van dat verdrag worden hieronder aangehaald omdat ze voor de Duitse troepen in Nederland van direct belang waren:

- 1. The German Command agrees to the surrender of all German armed forces in HOLLAND (...). These forces to lay down their arms and to surrender unconditionally.*
- 2. All hostilities (...) to cease at 08.00 hrs. British Double Summer Time on Saturday 5 May 1945.*
- 3. The German command to carry out at once, and without argument or comment, all further orders that will be issued by the Allied Powers on any subject.*

Ter volledigheid: (a) de Duitse vertaling van het document (de Engelse tekst was beslissend; deze heeft in het opschrift het woord 'Surrender') begint met: *Kapitulations Urkunde der gesamten Deutschen Streitkräfte in Holland (...)* (b)

met HOLLAND is bedoeld Nederland.

De conclusies die we kunnen trekken uit de documenten zijn duidelijk:

- § De capitulatie op de Lüneburger Heide gold ook voor de Duitse troepen in Nederland. Die behoeften dus niet meer afzonderlijk te capituleren. Vanaf dat tijdstip hadden ze opdrachten van de geallieerden uit te voeren.
- § Er lag een periode van ongeveer een halve dag tussen ondertekening en daadwerkelijke ingang van de capitulatie

Dit bericht van de Duitse capitulatie bereikte het opperbevel de Duitse troepen in Nederland in de vroege ochtend van 5 mei, in de vorm van een 'Blitz'-telegram, gedateerd 5 mei 1945, 05.35 uur. Blaskowitz gaf bevel dit bericht aan zijn troepen door te geven en te controleren of men het had ontvangen. Maar hij gaf ook bevel, zich tegen pogingen om de Duitse troepen te ontwapenen, te verzetten. Hieruit blijkt wel dat hij vreesde voor wraakacties tegen zijn troepen, maar niet dat hij zich zonder meer tegen de capitulatie verzette.

Wat gebeurde er in Wageningen op 5 mei?

Op 5 mei vonden in Wageningen twee besprekingen plaats tussen geallieerde en Duitse hoge officieren. Die besprekingen waren een uitvloeisel van de Duitse capitulatie op de Lüneburger Heide. Er hoefde in Wageningen niet te worden onderhandeld over een capitulatie van de Duitse bezettingstroepen in West-Nederland. Wat er wel gebeurde in Wageningen staat beschreven in de tekst van De Jong in deel 10 van diens geschiedwerk (blz. 1355-1357), in de tekst van wat het 'Instrument of surrender' heet, in twee Canadese verslagen en in een Nederlands krantenartikel.

Blaskowitz ging op de avond van 4 mei niet in op geruchten over een Duitse capitulatie. Toen hij de officiële mededeling daarover kreeg, vond hij daarin niets over een door hem gedaan en dringend verzoek, zich niet behoeven over te geven aan de Russen. Toen duidelijk werd dat de geallieerden hiervan niets wilden weten, legde hij zich bij de feiten neer. Hij trachtte echter aan een direct overleg met de geallieerden te ontkomen door zijn chef-staf, luit.-generaal Reichelt naar Wageningen te sturen. Het overleg van Reichelt met de geallieerde vertegenwoordiger, de Canadese luit.-generaal C. Foulkes, begon om 11 uur vm. Foulkes handelde hiermee in overeenstemming met een bevel van zijn meerdere, de Canadese generaal Crerar, die bevelhebber was van de Canadese troepen in Europa, om de overgave van de Duitse troepen in ontvangst te nemen. Generaal Crerar had geweigerd dat zelf te doen wegens

zijn afkeer van de Duitsers. Dat overleg leverde nog geen definitief resultaat op omdat Foulkes eiste dat Blaskowitz zelf naar Wageningen kwam. Aan dat bevel gaf Blaskowitz gevolg, zodat de besprekingen in de namiddag werden hervat, nu met Foulkes en Blaskowitz in de hoofdrollen. De laatste beantwoordde de direct bij de aanvang van de bespreking op 5 mei in hotel De Wereld aan hem gestelde vraag of hij wilde capituleren met 'Jawohl'. Dat sluit een latere bedenktijd – althans een afstel van de ondertekening van het capitulatie document – vrijwel uit.

Wat de context en wat de gang van zaken is geweest tijdens deze middagbespreking laat zich afleiden uit de tekst van het 'Instrument of surrender' en uit de verslagen. De capitulatietekst maakt een aantal zaken duidelijk:

- § Het opschrift van de Engelse tekst – die de officiële tekst was, de Duitse tekst gold slechts als vertaling – begint met 'ORDERS'. In tegenstelling tot de tekst van het capitulatieverdrag dat op de Lüneburger Heide werd gesloten, staat in het Wageningse verdrag niets over een capitulatie. Er is slechts sprake van orders, die de geallieerden geven en die de Duitsers hebben op te volgen. Door hun komst naar Wageningen geven die laatsten aan dat nu de geallieerden hun militaire meerderen zijn. De fase van de capitulatie was achter de rug (in het opschrift van de Duitse tekst staat 'UEBERGABEBEFEHLE', niet 'KAPITULATION').
- § Artikel 2 van de capitulatietekst van 5 mei specificeert welke informatie Blaskowitz zo snel mogelijk moet leveren, nl. alles over de Duitse opstellingen. De geallieerden hadden die informatie nodig om bij hun opmars in West-Nederland, die op 7 mei in de vroege zou beginnen, niet voor verrassingen komen te staan. Daarom zegt de tekst expliciet dat die informatie op 6 mei, 16.00 uur moet worden geleverd.
- § De artikelen 3 t/m 17 schrijven voor hoe de Duitse troepen zich na hun overgave hebben te gedragen. Dat gedeelte van de tekst had een wat lagere prioriteit dan de inhoud van artikel 2.
- § De capitulatietekst sluit af met artikel 18, waarin staat dat Blaskowitz verklaart een kopie van het bovengenoemde bevel te hebben ontvangen (we herinneren ons dat hij zich niet hoefde af te vragen of hij zou capituleren; dat was een gepasseerd station en hij volgde slechts de bevelen van de geallieerden op). Dat bevel was de tekst van het capitulatie document, maar hij kreeg ook formulieren mee waarop de gedetailleerde informatie over de Duitse posities in West-Nederland moest worden weergegeven. Het capitulatie document draagt de handtekeningen van Foulkes en van Blaskowitz en is gedateerd 5 mei 1945.

Het in 1958 gepubliceerde officiële Canadese verslag van wat er in Wageningen op 5 en 6 mei 1945 had plaatsgevonden ('The surrender at Wageningen, 5 May 1945') luidt, wat de gebeurtenissen in Wageningen betreft, als volgt:

Shortly after 2000 hours 4 May 1945 the B.B.C. announced that the enemy forces in Holland (...) had surrendered unconditionally (...). General Crerar's two Corps Commanders accepted on his behalf the surrender of the enemy troops on their respective fronts (... At 1100 hours on the morning of 5 May generals Foulkes and Reichelt met there in a preliminary session. That afternoon the Germans returned with Col-Gen Blaskowitz at their head for the official act of surrender. (...) The meeting took place in a partly damaged, bare and small hotel, 'The World'. (...). Clause by clause Lt-Gen Foulkes read out the surrender terms (...) The official surrender orders were based on instructions for local capitulation previously issued by SHEAF (...) The two leaders affixed their signatures at 1630 hours 5 May 1945 (...).

On 6 May Col-Gen Blaskowitz returned to Wageningen accompanied by his chief of Staff (...) for a conference on details of the surrender. In addition, he signed a receipt for the orders given him the previous day. (...) Written orders by general Crerar dated 6 May issued to Col-Gen Blaskowitz defined the latter's area of responsibility as the Netherlands and that part of Germany lying west of the River Weser (...). From Lt-Gen Foulkes on that same day Blaskowitz received orders to continue to exercise command over all German troops in Western Holland. (...)

In een voetnoot bij dit bericht wordt opgemerkt: *The Political Intelligence Department Intelligence Summary #34, 19 May 45 states that "the Instrument of surrender required re-typing, and was finally signed on 6th May" ((H.S.) 219C1.009 (D10)). But as the photographic copy of the text very clearly shows the date of signature to be 5 May and as no other source discovered makes reference to the signing on the 6th, it is presumed that the Intelligence Summary is in error here*

Een ander Canadees getuigenis is dat van de tolk kapitein George D. Molnar, die op 5 mei aanwezig was in hotel 'De Wereld'. Hij is duidelijk herkenbaar afgebeeld op de bekende foto van de ochtendzitting: rechtopzittend, met zwarte baret, aan de linkerhand van Foulkes. Volgens een door hem in 2005 gegeven interview is op 5 mei de 'armistice' zoals hij dat noemt, getekend door Foulkes en Blaskowitz. Over een ondertekening door Blaskowitz op 6 mei spreekt hij niet. Kapitein Molnar's verslag van wat er op 5 mei 1945 gebeurde:

The war was nearing its end, when on the morning of May 5, 1945, his divisional commander instructed 22 year old Captain Molnar to accompany him to an event in the hotel at Wageningen. He was not informed of the nature of the event until it began. There were two meetings. The first was between the Chief of Staff of the German forces in the Netherlands and Lt. General Foulkes for the Canadian Army and Prince Bernhard of Holland with Captain Molnar acting as interpreter. This was a conference preliminary to the signing of the Armistice that afternoon in which again Captain Molnar was the interpreter and in which Col. General Blaskowitz of the 25 German Army surrendered to Lt. General Foulkes. Of the official photographs taken that day, the one from the morning conference best portrays the young, ramrod straight Captain Molnar in his beret seated between Lt. Gen. Foulkes and the cigarette smoking Prince Bernhard. On the 60th anniversary of that picture, its only surviving member is Dr. Molnar. Three days later the war in Europe was over. (...)

Een derde getuigenis is afkomstig van een Nederlands journalist, Jan Goderie. Die woonde de bespreking tussen Foulkes en Blaskowitz op 5 mei in hotel De Wereld bij. Zijn verslag maakt duidelijk dat het ging om besprekingen omtrent een overgave. Blaskowitz kreeg van Foulkes een document met orders, die hij direct nog op 5 mei en 6 mei moest uitvoeren. Daarna zouden Foulkes en Blaskowitz volgens dit verslag op 6 mei weer bijeenkomen, maar nu in het Duitse hoofdkwartier in Hilversum, waar Blaskowitz een document zou ondertekenen, daarmee te kennen gevend dat hij de orders van Foulkes had opgevolgd. Goderie zegt niets over een ondertekening in Wageningen op 5 mei, maar die omissie is verklaarbaar. Nadat Foulkes zijn uitvoerige bevelen aan Blaskowitz had gegeven, was het openbare gedeelte van de namiddagbespreking in hotel De Wereld afgelopen. Nadat de journalisten de zaal hadden verlaten, ving het besloten gedeelte aan waarin technische details werden besproken. Van dat besloten gedeelte droeg Goderie toen geen kennis. Blijkbaar is tijdens dat besloten gedeelte het document ondertekend dat als het capitulatiedocument bekend is geworden en dat in het gemeentearchief van Wageningen wordt bewaard. De getuige kapitein Molnar spreekt zich hier duidelijk uit: op 5 mei is dat capitulatiedocument ondertekend. Men kan hieruit concluderen dat de besprekingen op 5 mei in Wageningen hebben plaatsgevonden in hotel De Wereld en dat Blaskowitz het capitulatiedocument tekende. Opvallend is overigens wel dat van die ondertekening geen foto's zijn gemaakt, althans niet gepubliceerd zijn. Met het wekken van de suggestie van een capitulatie in Wageningen zou Foulkes zijn militaire boekje echter te buiten zijn gegaan, waarvoor hij zal zijn teruggeschrokken.

Maar dan zou er iets zijn gebeurd volgens sommige historici, wat in

strijd is met de gang van zaken die hierboven is geschetst. Volgens het verslag van De Jong in zijn deel 10 zou Blaskowitz aan het einde van de tweede bespreking op 5 mei hebben verzocht om bedenktijd, voordat hij het capitulatiedocument tekende omdat hij eerst wilde vaststellen of hij de verantwoordelijkheid voor de taken die hij op zich moest nemen, wel kon dragen. Die opvatting is echter weinig waarschijnlijk, want Blaskowitz had door zijn komst naar Wageningen aangegeven dat hij de capitulatie accepteerde. Er is echter een meer voor de hand liggende verklaring voor het woord 'bedenktijd'. Binnen een verslagen leger dat zich overgeeft, functioneren de verbindingen niet goed meer. Ook bij volledige medewerking door alle onderdelen van het verslagen leger is het mogelijk dat een bevel niet op tijd komt en er ongelukken gebeuren. Blaskowitz stelde het daarom op prijs dat er na de formele ondertekening van de capitulatieovereenkomst voldoende tijd zou worden gereserveerd om al zijn troepen te instrueren. Ook bestond volgens De Jong het sterke vermoeden dat niet alle Duitse troepen zich zonder slag of stoot zouden overgeven – zoals de Hollandse SS bij Veenendaal. Het vermijden van ongelukken en het niet meer hervatten van de oorlog was zowel een Duits als een geallieerd belang. Blaskowitz kreeg dus 24 uur de tijd om zijn troepen te informeren, een procedure die ook na de capitulatie op de Lüneburger Heide is gevolgd: die werd getekend op 4 mei (18.30 uur), maar ging in op 5 mei (08.00 uur). Hetzelfde geldt voor de algemene capitulatie te Reims: die is getekend op 7 mei, maar ingegaan op 8 mei, en voor de capitulatie te München-Haar: getekend op 5 mei, maar ingegaan op 6 mei.

Wat gebeurde er in Wageningen op 6 mei?

Als we het officiële Canadese verslag volgen dan is Blaskowitz op 6 mei weer naar Wageningen gegaan en heeft daar gesproken over technische details en over zijn taak als bevelhebber van de Duitse troepen in West-Nederland en Noord-West-Duitsland. Dat gesprek vond plaats in de aula van de LH, hetgeen niet in het Canadese verslag staat, maar wel door bv. De Jong wordt vermeld. Die mededeling spoort met de verplichting die Blaskowitz in het capitulatiedocument was opgelegd, om op 6 mei informatie te geven over de Duitse posities etc. in West-Nederland. Hij tekende hier ook een ontvangstbewijs voor de door hem op de vorige dag – 5 mei – ontvangen opdrachten. Het officiële Canadese verslag maakt dus onderscheid tussen wat Blaskowitz deed op 5 mei en op 6 mei: op de eerste datum ondertekende hij het stuk dat ook door Foulkes werd ondertekend, op de tweede datum tekende hij voor de ontvangst van orders. Die ondertekening op 6 mei vond overigens

niet in het Duitse hoofdkwartier in Hilversum plaats, hetgeen volgens het verslag van Jan Goderie wel in de bedoeling had gelegen. Waarom niet?

Deze gang van zaken op 6 mei is op tweeërlei wijze in twijfel getrokken. Volgens De Jong tekende Blaskowitz de capitulatieovereenkomst pas na een bedenktijd van een dag. Deze zienswijze wordt gedeeld door Blaskowitz' chef-staf Reichelt, die in een in 1975 gegeven interview niet alleen de datum 6 mei als ondertekeningsdatum bevestigt, maar ook meedeelt dat deze definitieve ondertekening van de capitulatieovereenkomst niet heeft plaatsgevonden in de aula van de LH, maar in de boerderij Noda in de Nude, tussen Wageningen en Rhenen.

Bij wijze van proef volgt nu een argumentatie, die probeert recht te doen aan wat bekend is en wat logischerwijs maar ook feitelijk mogelijk was. De opvatting dat Blaskowitz op 5 mei 24 uur bedenktijd kreeg en pas daarna de capitulatieovereenkomst tekende, heeft weinig waarschijnlijkheid. Het getuigenis van de Canadese tolk Molnar weegt hier zwaar. Wat de gebeurtenissen op 6 mei betreft, is het goed zich twee dingen te realiseren. In de eerste plaats volgt uit de bestudering van de tekst van het interview met Reichelt dat hij zich de gebeurtenissen goed herinnert, maar dat zijn chronologie ervan betwistbaar is. Verder is het niet duidelijk waarom Foulkes een capitulatieovereenkomst in de boerderij Noda in stilte door Blaskowitz zou hebben laten ondertekenen, terwijl later bij de aula wel fotografen aanwezig waren.

Maar dat Reichelt spreekt over een gebeurtenis die op 6 mei in de Nude heeft plaatsgevonden, is niet van de hand te wijzen. Blaskowitz passeerde op die dag tijdens zijn reis van zijn hoofdkwartier te Hilversum naar Wageningen de op de straatweg tussen Rhenen en Wageningen de in de Nude opgestelde geallieerde troepen en de voedselcolonnen. Er is ook al vanaf 1 mei sprake geweest van overleg in de Nude tussen Duitsers en geallieerden met betrekking tot de voedseltransporten. Bovendien zaten de geallieerden te wachten op directe informatie over de Duitse stellingen want op 7 mei zouden de geallieerden via Rhenen het Westen binnentrekken. Is het te ver gezocht dat Blaskowitz die informatie al in de Nude heeft verstrekt en dus toen ook formulieren heeft ondertekend? De uitwerking van de opdracht aan Blaskowitz om uiteindelijk de aftocht van het Duitse leger uit West-Nederland en het gedrag van dat leger – inclusief Duitse troepen in Noord-West-Duitsland – vanaf de capitulatie tot aan die aftocht in goede banen te leiden, kon wachten tot het overleg in de aula van de LH in de namiddag van 6 mei.

Conclusies

Ondanks de geuite twijfels is 5 mei 1945 te beschouwen als de datum waarop het 25^e Duitse leger zich overgaf. De ondertekening van het overgavedocument door Foulkes en Blaskowitz vond plaats in Wageningen, in hotel De Wereld. Er zijn zeker eenmaal en waarschijnlijk tweemaal documenten ondertekend. De eerste ondertekening had plaats op 5 mei 1945 om 16.30 uur in hotel De Wereld. Hier tekenden Foulkes en Blaskowitz beiden wat wordt genoemd het capitulatiedocument, dat thans in Wageningen berust. Vermoedelijk is (of zijn) op 6 mei in de eerste helft van de namiddag door Blaskowitz in een boerderij in de Nude een of meer formulieren ondertekend waarin hij te kennen gaf dat hij had voldaan aan de op 5 mei aan hem gegeven opdracht, binnen 24 uur informatie te verstrekken over de posities en stellingen van de Duitse troepen in West-Nederland (artikel 2 van het capitulatiedocument), welke informatie direct nodig was voor de opmars van de geallieerden op 7 mei naar West-Nederland. Tijdens de tweede helft van de namiddag van 6 mei is een bespreking gevoerd in de aula van de LH tussen Canadezen en Duitsers over technische regelingen voor de overgave van het Duitse leger en de aftocht ervan naar Duitsland. Zijn toen in de aula ook weer documenten ondertekend?

In formele zin was wat in Wageningen op 5 mei plaatsvond, geen capitulatie. Die was al geschied op de Lüneburger Heide. Maar hier is te bedenken dat '...woorden de betekenis hebben die het spraakgebruik eraan geeft...'. Voor het gevoel van de Nederlandse tijdgenoten was wat in Wageningen op 5 mei 1945 was gebeurd, de evenknie van wat op 15 mei 1940 had plaatsgevonden in een schoolgebouw te Rijsoord, maar dan in tegengestelde zin. Wageningen was de vergelding voor Rijsoord en voor vijf oorlogsjaren. Daarom was voor de Nederlandse tijdgenoot datgene wat in Wageningen had plaatsgevonden niet de simpele constatering dat het Duitse leger nu geallieerde orders moest opvolgen, maar een echte capitulatie zoals die op 4 mei op de Lüneburger Heide en op 7 mei in Reims. Voor de Canadese tijdgenoot aan het thuisfront waren de foto's van de ochtend- en de middagzitting in Wageningen, met daarop hun generaal Foulkes in de overwinnaarspositie, het bewijs dat de gebrachte offers niet voor niets waren geweest. Wat de morele steun van het thuisfront betreft, het belang daarvan gaat men ook in Nederland weer beseffen nu we betrokken zijn bij een oorlog in Afghanistan.

Literatuur

'Bernhard: een "rank amateur" - de mythe van

Wageningen', <http://www.xs4all.nl/~crsz/sample.html>.

Borgman, Jan, 'Nederland 1945: honger, terreur en bevrijding. Aantekeningen over de Tweede Wereldoorlog', http://www.wittebrugpark.nl/bijlagen/jborgman/ww2_nl_45.htm.

Burg, J. van den, 'Wageningen en 5 mei', *Oud- Wageningen* 33 (april 2005) 2: 44-45.

'Canadian Military Heritage. Chronology of Major Battles from 1872-2000', http://www.chmg.gc.ca/cmh/page_753.asp.

'Capitulatie', <http://nl.wikipedia.org/wiki/Capitulatie>.

'Capitulatie (De), Documentaire'. *Nederland en de Tweede Wereldoorlog* 51 (Waanders, in samenwerking met het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie; Zwolle z.j.).

'Capitulatie (De)', <http://www.grebbeberg.nl/bibliotheek/data/art00094.html>.

'Deutsche (Die) Kapitulation 1945. Nordwest Kapitulation deutsch', http://www.bundesarchiv.de/aktuelles/aus_dem_archiv/galerie/00120/index.html?index=0&id=0&nr=2.

'Deutsche (Die) Kapitulation 1945. Nordwest Kapitulation english', http://www.bundesarchiv.de/aktuelles/aus_dem_archiv/galerie/00120/index.html?index=0&id=0&nr=2.

'German (The) Surrender, May 1945', Report No. 56. (Historical Section (G.S.) [Canadian] Army Headquarters 18 Apr [19]58), <http://www.hmsnigeria.com/HMSNigeriadocs/cmhq056.pdf>.

Goderie, Jan, 'De officiële overgave van Westelijk Nederland. Historische besprekingen in Wageningen', *De Nieuwe Dag*, zaterdag 12 mei 1945.

Granatstein, J.J., 'The End of Darkness', <http://www.legionmagazine.com/features/memoirspilgrimages/05-05.asp>.

Have, F. van der, A.G. Steenbergen, 'Wageningen en omgeving in oorlogstijd', *Historische Reeks van de Vereniging 'Oud- Wageningen'* Nr. 7 (Wageningen 1995).

Heuvel, Eelco van den, 'Capitulatie Wageningen echt of Foulkes-show? Pepplinkhuizen moet met bewijzen komen', *De Gelderlander*, maandag 2 mei 2005.

Instrument for the surrender of the Twenty-Fifth German Army commanded by Colonel-General Johannes Blaskowitz to the First Canadian Corps commanded by Lieutenant-General Charles Foulkes, C.B., C.B.E., D.S.O. at Wageningen 5 May 1945 (Wageningen 1945) [fotokopie aanwezig in het museum 'De Casteelse Poort'; originele exemplaar in het archief van de gemeente Wageningen].

Interview met generaal Reichelt (Wageningen 1975) [stencil].

Jong, L. de, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*. Deel 10b. Het laatste jaar II. Tweede helft ('s-Gravenhage 1982).

Krosenbrink, Henk, 'Vragen rond de capitulatie van Wageningen', *Gelderland Nu* 6 (oktober 1975) 10: 24-26.

Morrison, Chuck, 'Profile: Dr. George D. Molnar', *Medinet Online* 3 (June 2005) 3: 1, 12, 13, http://www.departmentofmedicine.ualberta.ca/medinet/medinet_june2005.pdf.

Reckmann, J., 'Weltkriegsende. Ein Kapitulationsschauspiel zur Förderung der Karriere. 60 Jahre nach Kriegsende', online.de/in_und_ausland/politik/zeitgeschichte/60_jahre_nach_kriegsende/die_kapitulation/?sid=53dab4423d9051f54a3c728f2567e635&em_cnt=672688

Ruesink, Dolf, 'De hardnekkige mythe van hotel De Wereld. Duitsers capituleerden volgens historicus Krosenbrink helemaal niet in Wageningen', *Utrechts Nieuwsblad*, vrijdag 5 mei 1995.

Smith, Walter Bedell, *Eisenhower's six great decisions: Europe 1944-1945* (New York 1956).

Wansink, Hans, 'Capitulatie in Wageningen was onwettig. De Mythe van Wageningen', *De Volkskrant*, zaterdag 30 april 2005.

Weerd, Evert van de, Peter A. Veldheer en Gerjan Crebolder, *Bevrijdingsatlas Veluwe*. Schaffelaarreeks nr. 16 (Barneveld 1985).

Wageningen 5 mei 1945

Capitulatie

info@wageningen1940-1945.nl